

ЙАНГИ ЎЗБЕКISTONDA 2017-2021 YILLARDA АЁЛЛАРГА ҚАРАТИЛГАН ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ ИЖТИМОЙ-ФАЛСАФИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.

Ahmadjonova Dilnoza Azamjonovna
Andijon davlat universiteti
O'zbekiston kafedrasi II- kurs magistranti

Аннотация: *Биламизки давлатимиз мустакилликка бу йил 31-йил бўлган . Шу йиллар мобайнида юртимизда кўплар ишлар амалга оширилди. Ҳамма соҳаларда гендер тенгликка берилган эътибор дастлабки йилларида унчалик кўзга ташланмаган эди. Бугунги кунга келиб Ўзбекистонда хотин-қизлар тадбиркорлигини оширишга қаратилган кўплаб ишлар амалга оширилди. 1991 йилдан ҳозирги кунгача Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ривожлантиришга қаратилган қонун ҳужжатларини қабул қилиниши, уларда хотин-қизлар фаолиятига алоҳида эътибор қаратилганлиги кўриб чиқилди. Бу ҳужжатларда хотин-қизлар тадбиркорлигини қонуний асосда мустақамлаб берилганлиги ва кўплаб имтиёзлар мавжуд бўлганлиги ҳақида маълумотлар берилган. Ушбу мақола орқали батафсил танишиб чиқишга ҳаракат қиламиз.*

Калит сузлар: *Хотин-қизлар, фаол аёллар, кичик бизнес, тадбиркорлик, хунармандчилик, тикувчи аёллар, мустақиллик, қонун, қарор, фармойиш ва бошқалар.*

КИРИШ

Йуртимизда ҳеч ким назардан четда қолмайди. Шу йўлда хотин-қизларни ҳуқуқий, иқтисодий ва ижтимоий ҳимоялаш, улар учун қулай шарт-шароитлар яратиш масаласи давлат сиёсати даражасига кутарилди. Хусусан, 2017-2021 йилларда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида "хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, уларни давлат ва жамият бошқарувидаги урнини кучайтириш, хотин-қизлар, касб-хунар коллежи битирувчи қизларнинг бандлигини таъминлаш, уларни тадбиркорлик фаолиятига кенг жалб этиш, оила асосларини янада мустақамлаш" [13] га алоҳида аҳамият қаратилган. Шунинг учун, Ўзбекистон Республикасида хотин-қизларни кичик бизнес ва тадбиркорликка кенг жалб этиш, молиявий жихатдан қўллаб-қувватлаш ва бу борада эришилган натижаларни таҳлил қилган ҳолда, мавжуд муаммоларни бартараф этишга қаратилган илмий тадқиқотлар олиб бориш муҳим аҳамият касб этади. Давлат ҳар ишда ҳар соҳада айолларни рўлини ошириш йўлида турли ислохатларни амалга ошироқда.

МУХОКАМА
МУХОКАМА

Сўнгги йилларда Янги Ўзбекистонда давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини жадал тараққий эттириш, мамлакатни ривожланган давлатлар қаторига қўшиш сари катта қадамлар ташланиб, эзгу ташаббуслар илгари сурилмоқда.

Жумладан, турли диний конфессия вакиллари ўртасида ўзаро дўстлик, аҳиллик, ҳамжиҳатлик каби ришталарни янада мустаҳкамлаш, улуғ алломаларнинг бой илмий меросини ўрганиш, ислом динининг тинчликпарвар ва марифатга асосланган тамойилларини қарор топтириш борасидаги ташаббуслар халқаро ҳамжамят томонидан ҳам юксак баҳоланяпти.

Мамлакатда фуқароларнинг виждон эркинлиги соҳасидаги конституцион ҳуқуқларини та'минлаш, жамиятда диний бағ'рикенглик ва динлараро до'стлик-ҳамкорлик ғояларини янада мустаҳкамлашга алоҳида э'тибор қаратилмоқда.

Хусусан, 2017-2021-йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор ё'налиши бо'йича Ҳаракатлар стратегиясининг бешинчи ё'налиши — хавфсизлик, диний бағ'рикенглик ва миллатлараро тотувликка бағ'ишлангани ҳам мазкур масалага давлат сиёсатининг устувор ё'налиши сифатида қаралишини билдирса, 2022-2026-йилларга мо'лжалланган Янги О'збекистон Тараққиёт стратегияси дастурининг 5-ё'налиши доирасида Жамиятда миллатлараро тотувлик ва динлараро бағ'рикенглик муҳитини мустаҳкамлаш масаласи алоҳида мақсад сифатида баён этилгани — ушбу ё'налиш алоҳида масала сифатида мунтазам э'тиборда эканини ко'рсатади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 31 январдаги П^-2746-сон "Кичик ва хусусий тадбиркорликни микрокредитлаш тизимини янада кенгайтириш ва соддалаштириш чора-тадбирлари тугрисида"ги, 2017 йил 10 февралдаги ПФ-2767-сон "Кичик тадбиркорликни ривожлантириш Кафолат жамгармасини ташкил этиш тугрисида"ги, 2017 йил 24 майдаги П^-2996-сон "Касаначиликни янада ривожлантириш учун кулай шароитлар яратиш чора-тадбирлари тугрисида"ги қарорлари, 2018 йил 2 февралдаги ПФ-5325-сон "Хотин-кизларни куллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тугрисида"ги фармони, 2019 йил 7 мартдаги П^-4235-сон "Хотин-кизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини куллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тугрисида"ги қарорида ҳамда соҳага оид бошқа меъёрий ҳужжатларда юртимизда истикомат килаётган хотин-кизларни тадбиркорликка жалб қилишга, уларни буш вақтларини унумли фойдаланиш, оила бюджетини оширишда аёлларни ҳам фаоллигини таъминлашга катта эътибор қаратилган.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда хотин-кизларни иқтисодий жараёнларга жалб этишга қаратилган давлат сиёсатининг ахамияти, кичик бизнес ва тадбиркорлик ҳаракатининг мамлакат иқтисодий тараққиётидаги урни ҳамда уларда хотин-кизлар иштироки масалаларига алоҳида эътибор

каратилган. Бу эса уз навбатида хотин-кизларни тадбиркорлик фаолиятига боскичма боскич кириб боришидан далолат беради.

Бизга маълумки инсоният жамияти шаклланишининг тарихий тараккиётида бозор иктисодиёти муҳим аҳамият касб этади. Бозор иктисодиётининг узок йиллик тарихига назар ташлайдиган булсак, у жамият иктисодий тараккиётини таъминлаб берувчи, фаровонликни оширувчи прогрессив куч эканлигига гувоҳи булишимиз мумкин. Бугунги кунга келиб, жамиятда моддий неъматлар ишлаб чиқариш, инсонларнинг ҳаётий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қилувчи муҳим соҳа сифатида тадбиркорлик бозор иктисодиётининг ажралмас қисмига айланди. Бу жараёнда миллий хунармандчилик муҳим урин тутади. Хунар турлари асрлар давомида кенгайиб, янги йуналиш ва мактаблар ҳосил қилган. Маълумотларга қура, бугунги кунда республикамизда хунармандчиликнинг 34 тури мавжуд[19]. Бу эса уз навбатида юртимиз аҳолисининг ушбу хунармандчиликнинг маълум касбларида фаол меҳнат қилаётганидан далолат беради.

Ўзбекистонда чеварчилик, каштачилик, гиламдузлик, зардузлик каби хунар турлари билан аёллар уйда утириб шугулланишган. Хунармандчиликда устоз-шогирд анъаналари мавжуд булиб, авлоддан-авлодга утиб келувчи узига ҳос тартиб-қоида ва меъёрлар, ахлоқий мезонларга амал қилинган[10]. Бу маълумотлардан шуни билишимиз мумкинки, юртимизда истикомат қилиб келаётган хотин-кизларни азалдан тадбиркорликнинг бир соҳаси билан шугулланиб келган. Бу эса ҳозирги кундаги хотин-кизларни тадбиркорлиги узок утмишга бориб тақалишидан далолат беради.

Хунарманд хотин-кизларга собиқ иттифок даврида арзон ишчи кучи сифатида қаралиб, аёллар меҳнатидан оғир саноатда, пахта яққаҳоқимлиги шароитида, қишлоқ ҳужалигидаги оғир юмушларда фойдаланилди. Ўзбекистоннинг 90-йиллари бошларида хотин-кизлар ижтимоий ишлаб чиқаришда 7-8 соат меҳнат қилиш билан бирга, оилада уй-рузгор юмушларини ҳам бажарган, яъни эркак ҳафтасига 41 соат ишласа, ижтимоий банд булган аёллар ҳафтасига улардан икки хисса ортиқ меҳнат қилган, қишлоқ аёлининг ижтимоий аҳоли эса бундан ҳам оғирроқ булган [17]. Ушбу давр сиёсатида хусусий мулкка, тадбиркорлик фаолиятига йул берилмади, жамиятдаги барча мулклар давлатники, шу билан бирга, умумхалқ мулки, деб эътироф этилди, хунарманд аёлларнинг асосий қисми артеллар, бадий буюмлар қорхоналари, завод ва фабрикаларга жалб қилинса-да, ўзбек хотин-кизлари табиатидаги тадбиркорлик сифатлари сақланиб қолди, уй хунармандчилиги ва тадбиркорлиги тарихан утган давр мобайнида ўзбек халқи турмуш тарзининг ажралмас қисмига айланди. Шу сабабли, мустақиллик йилларида бозор муносабатларини амал қилиши учун етарли шарт-шароитлар яратишга қаратилган ислохотларнинг асосий мақсади аввало, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришдан иборат булди. Бу эса уз

навбатида эркаклар билан бир каторда хотин-кизларни тадбиркорлиги жадаллик билан кириб боришига туртки булди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида "Бозор муносабатларини ривожлантиришга каратилган Ўзбекистон иктисодиётининг негизини хилма-хил шакллардаги мулк ташкил этади. Хусусий мулк бошка мулк шакллари каби дахлсиз ва давлат химоясидадир"[11] деб мустахамлаб куйилди. Бу эса тадбиркорлик фаолиятини янада ривожлантириувчи конун десак муболага булмайти. Юкорида таъкидлаганимиздек, мустикалликкача булган даврда хусусий мулкка чекловларнинг мавжудлиги, мулкни давлат хамда умумхалк мулки сифатида караши кишиларда жамоавий мехнатнинг маълум куринишида ривожланганлигидан далолат беради. Бу эса хусусий тадбиркорликни ривожланишига тусик булган омиллардан бири булган. Хрзирги кунда хусусий мулкчилик асосий конунимизда белгилаб берилган.

АДАБИЁТЛАР ТАХЛИЛИ

Мустикаллик йилларида аёл аввало, инсон сифатида ижтимоий-сиёсий, хукук ва эркинликларга эга булди, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддасида "Хотин-кизлар ва эркаклар тенг хукуклидирлар"[11], деб белгилаб куйилди.

1992 йили Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши томонидан Вазирлар Махкамаси олдида хотин-кизлар ахволини яхшилаш буйича Давлат дастурини ишлаб чикиш вазифаси куйилди[18]. Бу оркали республикадаги хотин-кизларни боскичма-боскич тадбиркорликка йуналтириш кузга тутилган.

Ўзбекистонда хотин-кизларни куллаб-кувватлашга каратилган давлат сиёсати натижасида хукукий меъёрлар боскичма-боскич, тизимли амалга оширилди[4]. Бу эса хозирги кундаги хотин-кизларни тадбиркорликка жалб килиниши, уларни нафакат тадбиркор, балки жамиятни фаол аъзоси сифатидаги ролини ошириш, эркаклар ва аёлларни узаро тенглигини таъминловчи асосий ишлар эканлигидан далолат беради.

1993 йилда ташкил этилган кичик ва урта тадбиркорликни ривожлантиришга кумаклашувчи жамгарма (1995 йилдан Бизнес-фонд)[16] томонидан 62 миллион сумдан ортик кредит ажратилиши[2] натижасида минглаб тадбиркор хотин-кизларга фаолиятларини йулга куйиш, кенгайтириш учун имкониятлар яратиб берилди.

1995 йилга келиб, республикада ишлаб чиқариш пасайишини кескин тухтатишга эришилди ва мамлакатда ижтимоий фаол ахоли сони 8 млн. 474 минг 600 нафардан иборат булгани холда, унда аёллар улуши 3 млн. 623 минг 300 нафарни ташкил этди[5]. Бу эса узига хос ижтимоий-иктисодий муаммо куламини сакдаб турарди. Шу йил 28 августда Вазирлар Махкамасининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни куллаб-кувватлаш давлат дастури тугрисида"ги, 1996 йил 9 июлда эса "Хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни куллаб-кувватлаш тугрисида"ги карорларининг кабул

килиниши натижасида, 1996 йил бошларида республикада 32 минг кичик корхона булиб, уларда саноат махсулотларининг 44 фоизи, кишлоқ хужалиги махсулотларининг 97 фоизи ишлаб чиқарилган [3]. Буларда ҳам аёллар иштироки ортиб борганлигини куришимиз мумкин.

1996 йилнинг биринчи ярмида республика иктисодиётида жадал узиш даври бошланди. Хусусийлаштириш жараёни чуқурлашди ва кенгайди, кичик ва хусусий корхоналар сони 19100 тага ортди, бу йуналишда фаолият курсатаётган тадбиркор хотин-кизларнинг сони ҳам анча унди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 9 апрелда "Хусусий тадбиркорлик, кичик бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чоратадбирлари тугрисида"ги Фармони[6] имзоланди. Бунда ҳам хотин-кизларни тадбиркорлик фаолиятига тортиш мақсадида куплаб вазифалар белгилаб берилган. Бунинг натижасида 1998 йилдаги ҳолатда хотин кизларнинг иктисодий соҳасидаги улуши 3879,0 минг кишини ташкил этган бўлса, 2000 йилга келиб бу курсаткич 3955,1 мингга етганини куришимиз мумкин[1].

2000-2008 йилларда кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларига кредит бериш тизими яхшиланди[14], бунинг натижасида хотин-кизларга ўз тадбиркорлигини яхшилаш мақсадида имтиёзли маблағлар вужудга келди. Хусусан, шаҳар ва кишлоқ жойларда аёллар ўз тадбиркорлигини йулга қуйиш учун кредитлар ола бошлади. Масалан куплаб тадбиркор аёллар томонидан кредит маблағлари ҳисобидан тикувчилик ва пиширик сехлари, гузаллик салонлари, хунармандчилик марказлари ва бошқа тадбиркорлик шаҳобчалари очилди. 2006-2010 йилларда ишлаб чиқаришни техник жихатдан мунтазам модернизация қилиб боришни жадаллаштириш учун корхоналарнинг ўз маблағлари ва жалб қилинган маблағлар ҳисобидан йуналтираётган сармояларини ўч йилга даромад (фойда) солигидан, урнатилган ва ишлаб чиқариш жараёнида фойдаланилаётган янги ускуналарни эса мулк солигидан озод қилинди[12]. Бунинг натижасида тикувчилик сехларидаги эски тикув машиналари алмаштирилди, кандолатчилик сехларидаги печлар ва турли асбоб ускуналар янгиланди. Бу каби имтиёзлар хотин-кизларни тадбиркорлик фаолиятида даромаднинг ортишига сабаб бўлди. Бундай яратилган имкониятлар ва ўзгаришлар хотин-кизларни тадбиркорлик соҳасига кизиқишларини орттирди ва уларни сонини ошишига олиб келди. Хусусан, 2005 йилда иктисодий соҳаларда банд бўлган аёллар сони 4871,5 минг [1] кишини ташкил қилган бўлса, 2010 йилга келиб 5295,1 минг[1] кишини ташкил қилди, яъни 1,087 баробарга ошганини куришимиз мумкин.

2008 йил Жаҳон молиявий-иктисодий инкирозининг салбий оқибатларини қамайтиришга қаратилган "Инкирозга қарши чоралар дастури"да кичик бизнесни ривожлантиришга алоҳида аҳамият берилди, тадбиркор хотин-кизлар учун ажратилаётган кредитлар ҳажми ошиб, Республика Марказий банки хотин-кизлар тадбиркорлиги учун 148 млрд. 700 млн. сум кредит ажратган бўлса, 2010

йилда бу курсаткич 250 млрд. 595 млн. сумни ташкил килди [9]. Бу каби имкониятлар хотин-кизлар тадбиркорлигини янада ривожлантиришга туртки булди. Чунки, бу каби имтиёзли кредитларнинг мавжудлиги, якка тартибда фаолият олиб бораётган хунарманд аёлларнинг фаолиятини кенгайтиришга имконият яратди. Хусусан, Сурхондарё вилояти Денов туманида ҳам аёллар уз тадбиркорликларини ривожлантириб олди. Масалан, уйида тикувчилик билан шугилланадиган аёлларимиз махаллада тикувчилик ателларини очиб, ишларини кенгайтириш билан бир каторда махалладаги хотин-кизларни бандлигини таъминладилар. Махалладаги ёш кизларни тикувчиликка кизикишини орттирди. Бунинг натижасида шогирдликка келган кизларни хунарга ургатиш билан бир каторда арзон ишчи кучига ҳам эга булдилар. Буларнинг барчаси тадбиркор аёлларнинг даромадларини ошишига ҳам олиб келди.

2011 йил "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили"да қабул килинган давлат Дастури, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш учун кулай ишбилармонлик мухитини шакллантиришга доир қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги Фармони[8], 2014 йил 3 июлдаги "Давлат мулки объектларини кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига сотиш борасидаги қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги, 2015 йил 28 апрелдаги "Иктисодиётда хусусий мулкнинг улуши ва ахамиятини ошириш чора-тадбирлари тугрисида"ги қарорлари, 2016 йил 5 октябрдаги "Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик мухитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги Фармони[7] иктисодиётда давлат улушининг қамайиб бориши ва хусусий мулкнинг ортиб бориши, кичик бизнес ва тадбиркорликнинг ривожланишига хизмат қилди десак муболага булмайдди. Хусусан, 2010 йилда иктисодий соҳаларда банд булган аёллар сони 5295,1 минг[1] кишини ташкил қилган булса, 2015 йилга келиб 5964,3 минг [1]кишини ташкил этган. Бу эса мазкур даврда аёлларнинг улуши 1,12 баробарга ортганидан далолат беради.

"Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили" деб номланган 2017 йилда жамоатчилик назорати гуруҳлари тузилиб, хотин-кизлар ҳаётидаги ва тадбиркорлик фаолиятидаги муаммолар урганildi. Йил давомида жами 5 миллиондан ортик хонадонга кириб, уларнинг муаммоларини хал этиш чоралари қурилди. Жумладан, 22 мингта оилада ажралишнинг олди олинди, 36 минг фуқаро ишга жойлаштирилди, 14,5 минг юртдошимизга имтиёзли кредит олишда қумаклашилди[9]. Бу каби олиб борилган ишлар хотин-кизларни ижтимоий-иктисодий ва сиёсий ҳаётдаги иштирокини ошишига туртки булди.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтадиган булсак, давлатимиз хотин қизларни тадбиркорликка Ўзбекистон республикасида фаолиятига кенг жалб қилишга

қаратилган қуплаб қонунлар, қарорлар, фармон ва фармойишлар ишлаб чиқилди. Бу қабиди қонуний асослар юртимизда хотин-қизлар фаоллигини оширди, уларни тадбирқорлик фаолияти билан бевосита шугилланишига қенг имқониятлар яратди. Мустақилликнинг дастлабки йилларида тадбирқор аёлларга ақоли томонидан салбий қаралган бўлса, ҳозирги қунда қелиб уларнинг фаолияти ижобий қабул қилинмоқда. Бу эса юртимизда ҳам аёллар ва эрқаклар тенг ҳуқуқли эканлигини, жамиятда аёлларнинг иштирокини ҳам ортаётганлигини қурсатиб беради. Ҳозирги қунга қелиб хотин қизлар фаолиятига қаратиланотган еътибор ижобий деб бақолаш мумқин.

Фойдаланилган адабиётлар руйқати:

1. Балтабаева М.М. Ўзбекистон Республикаси хотин-қизларининг қичик бизнес ва тадбирқорликни ривожлантиришдаги иштироки (1991-2019 йиллар) мавзусидаги Автореферати. Андижон-2019. 16-бет.
2. Қаримов И.А. Ўзбекистоннинг сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий истикболининг асосий тамойиллари. 3-қилд. - Тошқент:Ўзбекистон, 1996.-Б.117.
3. Қаримов И.А. Бунёдқорлик йулидан. 4-қилд. - Тошқент: Ўзбекистон, 1996. - Б. 163.
4. Оила қодекси, Меҳнат қодекси, 1993 йил 3 майда Ўзбекистон Республикасининг "Меҳнатни муқофаза қилиш тугрисида"ғи ^онуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1995 йил 2 мартдаги "Ўзбекистон Республикасининг давлат ва ижтимоий қурилишида хотин-қизларнинг ролини ошириш чора-тадбирлари тугрисида"ғи Фармони, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мақамасининг 1999 йил 12 апрелдаги "Оила қодексини амалга ошириш зарур бўлган меъерий ҳужжатларни тасдиқлаш тугрисида"ғи 171-сон қарори, 14 апрелдаги "Хотин-қизларга қушимча имтиёзлар тугрисида"ғи ^онун, Вазирлар Мақамасининг 2002 йил 25 январдаги "Аёллар ва ушиб қелаётган авлод соғлигини мустақамлашга доир қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ғи 32-сон, 2002 йил 5 июлдаги "Оилада тиббий маданиятни ошириш, аёлларнинг соғлигини мустақамлаш, соғлом авлод тугилиши ва уни тарбиялашнинг устувор йуналишларини амалга ошириш чора-тадбирлари тугрисида"ғи 242-сон қарорлари, 2000 йил -"Соғлом авлод йили"да, 2001 йил - "Оналар ва болалар йили"даги Давлат дастурлари, "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар тугрисида"ғи Қонунга сиёсий партиялардан қурсатиладиган депутатликка номзодларнинг қаида 30 фоизини аёллар ташқил этиши тугрисида меъернинг қиритилиши шулар жумласидандир.
5. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қумитаси томонидан 2018 йилда тайёрланган мақсус маълумот.

6. Узбекистон Республикаси Президентининг "Хусусий тадбиркорлик, кичик бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чора-тадбирлари тугрисида"ги Фармони //Халк сузи, 1998 йил 10 апрель.

7. Узбекистон Республикаси Президентининг "Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни хар томонлама химоя қилишга ва ишбилармонлик мухитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги Фармони //Халк сузи, 2016 йил 6 октябрь.

8. Узбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 24 августдаги "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик мухитини шакллантиришга доир қушимча чора-тадбирлар тугрисида"ги ПФ-4354-сонли Фармони (Электрон ресурс). Кириш режими: <http://www.lex.uz/rudocs/>.

9. Узбекистон Хотин-қизлар қумитасининг жорий архив маълумотлари. 2017 йил, 17-жилд, 30-варак.

10. Узбекистон Миллий энциклопедияси. - Тошкент: Давлат илмий нашриёти, 2006. - 11-жилд. -Б.393.

